HELSEKØEN
BETAL 10.000,-
FOR EN SNARVEI
START

VALG25 Hva står på spill?

Lommeboka bestemmer din plass i helsekøen

Av Astrid Hauge Rambøl, Manifest Analyse

Juni 2025

Manifest Analyse

Kommersielle helseaktører vil føre til ytterligere personellmangel i det offentlige helsevesenet. De som har råd kan kjøpe seg frem i køen.

Kommersielle selskaper som Aleris, Dr. Dropin og Volvat utgjør en stadig større del av helsetjenestene i Norge. [1] De private aktørene gjør helsehjelp raskere tilgjengelig for de som har råd, og bidrar på den måten til en skjevfordeling i tilgang på helsetjenester i Norge.

I tillegg til å skape et klassedelt helsevesen, tapper de private selskapene det offentlige helsevesenet for helsepersonell. Det vil forsterkes hvis høyresiden vinner valget. Både Høyre og Frp ønsker frislipp av private helseaktører.

Vekst i private aktører

Kommersielle aktører utgjør foreløpig en relativt beskjeden del av helse- og omsorgstilbudet i Norge. Både innen eldreomsorg og spesialisthelsetjenesten utgjør ideelle seks prosent og kommersielle fem prosent av skattefinansierte tjenester. [2] Men i tillegg kommer private helsetjenester som ikke er finansiert via fellesskapet, altså det som finansieres fullt og helt av pasienten selv. [3] Det finnes ingen fullstendig oversikt over hvor mange helsepersonell som jobber i private helse- og omsorgstjenester som ikke er finansiert av det offentlige. [4] Ett tegn på at den kommersielle helsesektoren vokser er at antall kommersielle sykehus i Norge har økt fra seks i 2001 til 42 sykehus i 2021. [5]

Skillet mellom skattefinansierte og pasientfinansierte helsetjenester kan være utydelige, siden flere kommersielle selskaper tilbyr begge deler. Et eksempel er Volvat, som både tilbyr legetjenester som betales fullt og helt av pasienten, og medisinsk behandling gjennom offentlige avtaler, hvor Volvat utfører behandling eller operasjoner som staten betaler.

Hva vil høyresiden?

Hvis høyresiden vinner valget vil det bli ytterligere vekst i private helseaktører. Høyre vil «la flere private levere helsetjenester og styrke sykehusenes insentiver til å behandle flere pasienter raskere. Det skal sørge for kortere helsekøer og økt valgfrihet for alle som trenger helsehjelp.» [6] Frp vil «kutte køene ved å ta i bruk all ledig kapasitet, også privat, slik at folk slipper å leve med smerter og sykemeldinger». [7]

Køene blir ikke kortere

Kortere ventetider er en god ambisjon. Men kommer vekst i private helsetilbydere til å redusere ventetidene?

Høyre og Frp vil gjeninnføre «fritt behandlingsvalg». Ordningen ble innført i 2015 av Solberg-regjeringen, og skulle gi pasienter mulighet til å velge behandlingssted selv, inkludert fra private tilbydere som hadde avtale med det offentlige. Da betaler staten private selskaper for å utføre tjenesten. Målet var å øke valgfriheten og redusere ventetider. En evaluering av ordningen viste imidlertid at fritt behandlingsvalg «har i liten grad bidratt til å realisere målene om reduserte ventetider og mer effektive sykehus». [8] Rapporten konkluderer med at personer med høy sosioøkonomisk status i større grad benytter seg av ordningen. [9] Ordningen slik den fungerte hadde dermed en forskjellsøkende effekt, og køene ble ikke kortere.

Gjeninnføring av «fritt behandlingsvalg» vil gi private aktører gode muligheter til å vokse. Men selv om det etableres flere kommersielle helsetilbud, blir det ikke flere utdannede helsearbeidere. Det mangler allerede 11 450 ansatte i helse- og sosialtjenester. [10] For det offentlige helsevesenet er det derfor en utfordring at de må konkurrere med private aktører om den samme arbeidskraften. [11]

Selv om private sykehus har avtale med det offentlige, og de dermed behandler pasienter fra offentlige ventelister betalt av fellesskapet, går det ikke raskere å operere. Det er begrenset hvor mange pasienter en lege kan ta unna på en dag. Køen blir ikke kortere enn den hadde blitt hvis de samme legene jobbet i det offentlige helsevesenet.

Lommeboken blir viktigere

Kapasiteten på mange offentlige sykehus er sprengt. Vanlig ventetid for å få operert inn kneprotese ved landets største sykehus er åtte uker for å få utredning, og ytterligere 32 uker til innleggelse og operasjon. Ved Tromsø Universitetssykehus er ventetiden 176 uker, altså over tre år (!) for å få operert inn kneprotese. [12] Har man imidlertid 143 300 kroner, kan man kjøpe seg frem i køen og få operasjon innen ti dager. [13] De med penger kommer foran i køen.

Venstresiden vil bremse

Veksten i kommersielle helseselskaper har fått venstresiden til å sette på bremsen. I juni i år vedtok et stortingsflertall bestående av Arbeiderpartiet,

SV, Senterpartiet og Rødt at det skal etableres en godkjenningsordning for private helseaktører. Det gir myndighetene mulighet til å stanse opprettelse av for eksempel private sykehus i regioner hvor det offentlige helsevesenet har store rekrutteringsproblemer. Høyresiden var mot denne ordningen, og vi kan forvente at de opphever vedtaket hvis de kommer til makten etter valget.

Både fritt behandlingsvalg og fritt frem for private aktører fører til at prioriteringene i helsevesenet i større grad styres av lommeboken din, enn av medisinskfaglige og etiske vurderinger.

Noter og referanser

1. https://journalen.oslomet.no/nb/2023/02/eksplosiv-vekst-i-private-helsetjenester
2. NOU 2024:17 Kommersielle og ideelle aktørers rolle i fellesskapets velferdstjenester s. 45
3. NOU 2024:17 Kommersielle og ideelle aktørers rolle i fellesskapets velferdstjenester s. 45
4. NOU 2023: 4 «Tid for handling» s. 64
5. Stortingets utredningsseksjon «Etablering av private sykehus/helseinstitusjoner», oppdragsnummer: 2022256
6. https://hoyre.no/2025/01/15/hoyres-program-vi-skal-prioritere-det-viktigste-forst/
7. https://www.frp.no/nyheter/helsehjelp-nar-du-trenger-det
8. Prop. 5 L (2022–2023) «Endringer i pasient- og brukerrettighetsloven og spesialisthelsetjenesteloven (avvikling av godkjenningsordningen i fritt behandlingsvalg)»
9. https://www.regjeringen.no/contentassets/b3da8a002e2647429b8d82776fd7e8c4/evaluering-av-fritt-behandlingsvalg.pdf
10. https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/nyheter/bedriftsundersokelsen-2025-norske-virksomheter-mangler-39-000-personer
11. NOU 2023: 4 «Tid for handling» s 126
12. https://tjenester.helsenorge.no/velg-behandlingssted/behandlinger/ventetider-for?bid=55 (sett 11. juni 2025)
13. https://www.aleris.no/priser/ortopedi/; https://www.aleris.no/ortoped/protesekirurgi/?gad_source=1